

Jaarstukken 2016 Stichting Leerplan- ontwikkeling (SLO)

Enschede, 07 juni 2017
Kenmerk: CMI/x.x/yy-yy

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Inhoud

Jaarverslag

1.	Jaarverslag	5
1.1	Verslag van het bestuur	5
1.2	Verslag van de Raad van Toezicht (RvT)	8
1.3	Financiële informatie	11
1.4	Risicomanagement	13
1.5	Kengetallen	13
2.	Geconsolideerde balans per 31 december 2016	15
3.	Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2016	17
4.	Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016	19
5.	Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening 2016	21
5.1	Waarderingsgrondslagen	21
5.2	Toelichting op de geconsolideerde balans	27
5.3	Financiële instrumenten	31
5.4	Toelichting op geconsolideerde staat van baten en lasten	33
6.	Enkelvoudige balans per 31 december 2016	37
7.	Enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016	39
8.	Enkelvoudige kasstroomoverzicht over 2016	40
9.	Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening 2016	41
9.1	Waarderingsgrondslagen	41
9.2	Toelichting op de enkelvoudige balans 2016	42
9.3	Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten 2016	46
10.	Overige gegevens	49
10.1	Bezoldiging en WNT	49
10.2	Overig	51
11.	Controleverklaring van de accountant	52
12.	Eindrapportage SLOA 2016	53

1. Jaarverslag

1.1 Verslag van het bestuur

Het bestuur van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, biedt hierbij zijn jaarverslag aan voor het boekjaar dat geëindigd is op 31 december 2016.

Algemene doelstelling

SLO is een nationaal expertisecentrum met een unieke focus: de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. Nergens in Nederland is zoveel kennis over curriculum en curriculumontwikkeling beschikbaar binnen één organisatie. SLO verbindt ontwikkelingen in onderwijspraktijk, beleid, maatschappij en wetenschap.

In opdracht van de samenleving ontwikkelt SLO samen met het onderwijsveld de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen. SLO creëert inzicht en overzicht in curriculumvraagstukken en biedt onderwijs en overheid ruimte en ruggensteun. Zo draagt SLO bij aan de ontwikkeling van relevant en samenhangend onderwijs – voor nu en in de toekomst.

Taken SLO

De **taken** van SLO laten zich als volgt omschrijven:

- SLO stelt samen met alle betrokkenen en in afstemming met de overheid ontwikkelagenda's op voor het curriculum, en voert deze uit in nauwe samenwerking met leraren, schoolleiders, onderwijsorganisaties en beleidsmakers.
- SLO is betrokken bij het opstellen en valideren van landelijke leerplankaders. Dit zijn bijvoorbeeld kerndoelen, eindtermen, examenprogramma's en referentieniveaus.
- SLO maakt samen met scholen voorbeelduitwerkingen en probeert deze uit in de praktijk. Dit kunnen lesmaterialen zijn, doorlopende leerlijnen of andere uitwerkingen van leerplannen.
- SLO bevordert kennis en deskundigheid op curriculumgebied op scholen en bij instellingen rondom de scholen, en draagt deze actief over zodat zij zelf hiermee aan de slag kunnen.
- SLO zorgt voor wetenschappelijke onderbouwing van haar werk en volgt als internationale uitkijkpost ontwikkelingen in andere landen op de voet. We doen onderzoek en brengen publicaties en adviezen uit.

Nieuwe focus

In 2016 is, in afstemming met vele externe partners, gewerkt aan een nieuwe strategische koers, die in het voorjaar van 2017 werd vastgesteld. SLO gaat over op een manier van werken waarvan horizontale legitimering, co-creatie, open communicatie en netwerken de kern vormen. SLO zal zich op deze manier aanpassen aan een veranderende omgeving, waar een maatschappelijke discussie speelt over de inhoud van en de zeggenschap over het curriculum (zie verder onder het kopje 'organisatieontwikkelingen').

Juridische structuur

SLO is een stichting. De statutaire naam is Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). SLO is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel Oost Nederland onder nummer 06085916. SLO is gevestigd in Enschede en is 100% eigenaar van SLO/Educaplan BV. Bestuurders zijn de heren J. Divis en S. Tromp.

Organisatiestructuur

SLO kent in 2016 vier primaire afdelingen:

- Primair onderwijs/speciaal onderwijs
- Onderbouw vo/bovenbouw vmbo

- Tweede fase vo
- Onderzoek & advies.

Daarnaast zijn er vier ondersteunende afdelingen:

- Personeel & organisatie
- Financiën & control
- Communicatie
- Automatisering & facilitair.

Organisatieontwikkelingen

Nieuw bestuur

In verband met het aftreden van de heer J. van den Akker is de heer J. Divis per 1 februari 2016 aangetreden als algemeen directeur/bestuurder. Per 1 maart 2016 trad de heer S. Tromp aan als directeur innovatie/bestuurder.

De twee nieuwe bestuurders hebben gelijke bevoegdheden en werken met een onderling overeengekomen en met de Raad van Toezicht afgestemde portefeuillevordering.

De eerste maanden na hun aantreden hebben de nieuwe bestuurders gebruikt voor kennismaking met de organisatie en haar medewerkers, met externe stakeholders, alsmede voor intensief overleg met OCW met betrekking tot de activiteiten in het kader van Onderwijs2032 (zie onder 'programmering'). In april presenteerde de directie aan de Raad van Toezicht via een zogenaamde 100-dagen-notitie haar eerste bevindingen en waarnemingen inclusief oplossingsrichtingen, zowel ten aanzien van de interne bedrijfsvoering van SLO als de externe (her)positionering.

Interne bedrijfsvoering

De directie is overgegaan tot het aanstellen van een business controller om de directie bij te staan in de modernisering van de bedrijfsvoering in brede zin en hierin achterstallig onderhoud te plegen. Daarbij heeft de directie een aantal aanbevelingen uit de managementletter aangepakt, zoals aanbesteding, inkoop, rechtmatigheid en fiscaliteit. Er is een risicoanalyse uitgevoerd, en de nodige beheersmaatregelen ter vermindering van de gesignaleerde risico's zijn in kaart gebracht en in uitvoering genomen.

Externe en interne strategie

In juni 2016 startte een brede interne werkgroep Strategische Agenda die tot doel had een missie en visie, strategische doelstellingen, positionering van SLO, producten en diensten en interne organisatie op te leveren (zie verder onder het kopje 'herpositionering'). De intentie was het vaststellen van een strategische agenda per eind 2016. Tevens werd eind 2016 een werkgroep Interne Strategie in het leven geroepen die de opdracht kreeg de externe strategie te vertalen naar de interne organisatie. Dit laatste traject krijgt vooral in 2017 vervolg.

Herpositionering

De afgelopen twee jaar hebben in het teken gestaan van een groot landelijk debat over het proces van integrale curriculumherziening. Het is belangrijk dat dit debat in de volle breedte is gevoerd en ook verder wordt gebracht. SLO heeft en houdt een belangrijke rol in het proces dat moet leiden tot een toekomstbestendig curriculum. Een curriculum dat wordt gekenmerkt door een verdere stroomlijning en integratie van de leerplannen in speciaal, primair en voortgezet onderwijs, inclusief een herziening en herijking van de huidige kerndoelen. Verschuivingen in het krachtenveld rond het onderwijs leiden tot een andere rol van SLO. In haar activiteiten en haar werkwijze zal SLO daarom ook andere accenten aanbrengen.

De hierboven geschetste dynamiek hangt samen met veranderende verwachtingen die burgers en overheden hebben van maatschappelijke organisaties. Meer en meer moeten deze zich naar partnerorganisaties en gebruikers toe, dus in de volle breedte, legitimeren. Nu nog wordt de programmering van onze organisatie vooral gekenmerkt door een verticale verantwoording naar het ministerie van OCW. In de komende drie jaar werken we toe naar een model waarin we ook meer en meer samen met onze partners in het onderwijsveld vormgeven aan ons programma.

We noemen dit horizontale legitimering. Hierbij zijn in de eerste plaats onze belangrijkste strategische partners betrokken. Ook zullen we meer gestructureerd afstemming zoeken met onze ketenpartners, alsmede met de Inspectie van het Onderwijs, met uitgeverijen, lerarenopleidingen en individuele vakverenigingen. In onze activiteiten werken we nauw samen met leraren, schoolleiders en bestuurders. En uiteraard moeten we onze voelhorens ook in de maatschappij samenleving zelf hebben: relevante ontwikkelingen volgen en duiden. Vanzelfsprekend doen we dit met inbreng van onze eigen expertise. Ook dit is een manier waarop SLO invulling wil geven aan haar verbindende rol.

Programmering

Voor 2016 heeft SLO specifiek de opdracht om in aansluiting op de beleidsreactie Onderwijs2032 d.d. 23 januari 2016 ontwikkelactiviteiten in te richten ten behoeve van het curriculum van de toekomst. In de beschikking voor de reguliere subsidie SLO 2016 d.d. 7 januari 2016 is bepaald dat SLO voor 1 juni in nauw overleg met OCW moest komen tot een nadere concretisering in de vorm van een activiteitenplan. Het debat in de Tweede Kamer over de voortgang van het traject van curriculumvernieuwing heeft weliswaar geleid tot een pas op de plaats voor de invulling van het vervolgtraject maar het werd wenselijk geacht dat SLO anticipeerde op een vernieuwing van het curriculum en daar in een interactief proces met scholen en systeempartners bouwstenen voor verzamelde. Het activiteitenplan behelsde de volgende projecten:

- Strategische advisering curriculumvernieuwing
- Bottom-up curriculumontwikkeling primair onderwijs en voortgezet onderwijs
- Integrale curriculumontwikkeling
- Voorwaarden voor effectieve curriculumontwikkeling op schoolniveau
- Inhoudelijke verkenningen en ondersteuning landelijke ontwikkelingen.

OCW heeft op 22 juni 2016 ingestemd met het activiteitenplan. Een en ander vergde de nodige aanpassing van de organisatie en haar medewerkers. Sommige activiteiten die in afwachting van bovenstaande al in gang gezet waren, moesten worden beëindigd en nieuwe activiteiten moesten worden opgestart. Het betrof veelal ook sectoroverstijgende activiteiten die om de nodige aansturing en afstemming van directie en management vroegen. In de eerste helft van 2017 zal het programmeringsproces van 2016 worden geëvalueerd.

Huisvesting

De huurovereenkomst met de bestaande nevenlocatie in Utrecht (Sardes) is in 2016 per 31 januari 2017 opgezegd. Omdat de nieuwe locatie niet per februari 2017 beschikbaar was, is het contract met Sardes voor een periode van een halfjaar verlengd. Het had de voorkeur per medio 2017 een locatie in de nabijheid van strategische partners te zoeken. Tevens moest de nieuwe locatie naast vergadermogelijkheden ook werkplekken bieden aan ca. 30 medewerkers. Najaar 2016 vonden de onderhandelingen plaats over de condities. In december 2016 adviseerde de OR positief op het voorgenomen besluit van de directie om voor een periode van 3 jaar onder te huren bij de PO-/VO-raad in Utrecht. De Raad van Toezicht heeft in zijn vergadering van 17 februari 2017 formeel het besluit bekrachtigd.

Kennisontwikkeling

SLO kent sinds 2005 kenniskringen die als doel hebben bij te dragen aan het (verder) ontwikkelen, expliciteren, uitdiepen en ontsluiten van expertise op voor SLO relevante leerplankundige thema's. De kenniskringen zijn bedoeld als aanvulling op sector- en vakspecifieke aspecten van leerplanontwikkeling. De Raad van Toezicht kent sinds 2016 een Commissie Kwaliteit en deze heeft de directie verzocht inzichtelijk te maken welke maatregelen getroffen worden ter versterking van de kwaliteit van leerplanontwikkeling. Dit heeft medio 2016 geleid tot een herpositionering van de kenniskringen en tot een aantal maatregelen om de kenniskringen een heldere en gelegitimeerde positie binnen SLO te geven.

In 2016 waren de volgende vier kenniskringen operationeel:

- Curriculummonitoring en -analyse
- Curriculumimplementatie en -opschaling
- Curriculum en ICT
- Curriculum en toetsing.

Een andere vorm van kennisontwikkeling vindt plaats via de SLO Academiedagen die twee keer per jaar worden georganiseerd, zo ook in 2016. Op 14 april was het thema 'Curriculum op school: hoe kan SLO macro, meso en micro effectief verbinden?' Doel van de dag was om de werkwijze van SLO tegen het licht te houden en te bezien in hoeverre SLO daarmee bijdraagt aan het onderwijs op scholen, en om te kijken naar collectieve ambities en individuele motivaties en kwaliteiten. Dit reflecteren gebeurde aan de hand van presentaties van een tweetal schoolleiders (PO/VO) over de wijze waarop zij vorm geven aan curriculumontwikkeling.

De Academiedag van 6 oktober stond in het teken van de strategie-in-ording. Ter voorbereiding ontvingen alle medewerkers een houtskoolschets van de Strategische Agenda 2017-2020 met het verzoek hierover een aantal vragen te beantwoorden: welke twee vragen en kritische noten roept de houtskoolschets op en welke twee kansen zie je?

Belangrijke ontwikkelingen voorbij balansdatum

In februari is een Meerjarenbegroting (MJB) 2018-2021 door de RvT goedgekeurd en het bestuur vastgesteld. In het MJB wordt een grote herijking van de interne organisatie voorzien. Deze herijking zal in de eerste helft van 2017 nadere worden uitgewerkt en met het personeel besproken, inclusief de OR en eventueel de vakbonden. Zij zal gestalte krijgen in de loop van 2017 en 2018. De kern ervan bestaat uit het omvormen van SLO tot een flexibele netwerkorganisatie, die een kleinere vaste formatie kent en zeer nauw samenwerkt met leraren, scholen en andere organisaties.

Enschede, 07 juni 2017

J. Divis, algemeen directeur/bestuurder
S. Tromp, directeur innovatie/bestuurder

1.2 Verslag van de Raad van Toezicht (RvT)

Inleiding

2016 was voor SLO het begin van een periode van vernieuwing/verbouwing. Deze vernieuwing is in de loop van 2016 binnen en buiten SLO steeds zichtbaarder geworden. Dit door de directie ingezette proces is door de RvT van harte ondersteund en waar nodig gestimuleerd.

Het proces strekte zich SLO breed uit en raakt een groot aantal aspecten en onderdelen van de dienstverlening en bedrijfsvoering van SLO.

In 2016 heeft de RvT in 4 reguliere vergaderingen, 1 themabijeenkomst en diverse commissievergaderingen de voortgang en snelheid van de vernieuwing/verbouwing van SLO besproken en actief gevolgd, soms beïnvloed en waar rechtens nodig daarvoor expliciet goedkeuring verleend. De intensiteit en omvang van deze vernieuwing/verbouwing maakt dat dit proces ook na 2016 nog krachtig moet worden voortgezet. De RvT heeft in verband hiermee besloten om voor het toezicht van 2017 accenten van toezicht te benoemen die de inhoud en richting van het interne toezicht helder en transparant moeten maken.

Samenstelling en taakverdeling bestuur en toezicht

De vernieuwing is in 2016 ook zichtbaar geworden binnen bestuur en toezicht. Vanaf 1 januari heeft SLO qua personele samenstelling (vier van de vijf toezichthouders zijn per 1 januari 2016 aangetreden) een vrijwel compleet nieuwe RvT. De RvT heeft uit zijn midden een voorzitter en vicevoorzitter benoemd en drie commissies (Commissie Kwaliteit, Auditcommissie en Remuneratiecommissie) ingesteld. Op basis hiervan is de samenstelling van de RvT en commissies als volgt:

- mr. A.C. Wallast, voorzitter
- drs. J.H. van der Vegt MPM, vicevoorzitter
- dr. A. Geurtsen RC
- prof.dr. M.L.L. Volman
- prof.dr. W.M.G. Jochems

Auditcommissie:

- dr. A. Geurtsen RC, voorzitter
- mr. A.C. Wallast

Remuneratiecommissie:

- drs. J.H. van der Vegt MPM, voorzitter
- mr. A.C. Wallast

Commissie Kwaliteit

- prof.dr. W.M.G. Jochems, voorzitter
- prof.dr. M.L.L. Volman

In verband met het aftreden van de heer J. van den Akker in 2016 en de benoeming per 1 februari 2016 respectievelijk per 1 maart 2016 van de heren J. Divis en S. Tromp tot algemeen directeur respectievelijk directeur innovatie heeft ook de directie een andere samenstelling in 2016 gekregen.

In verband met deze formatieve veranderingen is er een tweedaagse startbijeenkomst voor bestuur en toezicht georganiseerd. In deze bijeenkomst is de "nieuwe" RvT geïnformeerd over de stand van zaken en heeft de directie zijn eerste beeld over SLO met de RvT gedeeld. Tevens hebben RvT en directie onder leiding van Rienk Goodijk met elkaar van gedachten gewisseld over de rol van toezicht en bestuur binnen SLO en het daarbij behorende toezichtkader.

De vergoedingen voor de leden van de RvT zijn in 2016 niet gewijzigd en zijn als volgt:

De vergoeding voor de voorzitter van de RvT bedraagt op jaarbasis € 12.000.

De vice-voorzitter en de leden van de RvT ontvangen op jaarbasis een vergoeding van € 8.000.

Opzet en inrichting van het interne toezicht.

In 2016 heeft de RvT de opzet en inrichting van het interne toezicht bij SLO tegen het licht gehouden. Dit heeft tot de volgende besluiten geleid:

1. De RvT vergadert tenminste vier keer per jaar. Jaarlijks is er bovendien een collectieve deskundigheidbevordering in de vorm van een themabijeenkomst over een voor bestuur en toezicht relevant (strategisch) onderwerp. De agenda voor de RvT-vergaderingen wordt door de voorzitters van directie en RvT voorbereid.
2. De commissies vergaderen tenminste twee keer per jaar.
3. Vaststelling van een dakpansgewijs opgebouwd rooster van aftreden van de RvT.
4. Vaststelling van een methode van zelfevaluatie van de RvT, bestaande uit een jaarlijkse collectieve evaluatiebijeenkomst en een jaarlijks met de voorzitter van de RvT plaatsvindend evaluatiegesprek over het individuele functioneren van een RvT-lid.
5. De RvT heeft tenminste twee keer per jaar (voor- en najaar) overleg over de algemene gang van zaken met de Ondernemingsraad.
6. Vaststellen van een systeem om de noodzakelijke deskundigheidsgebieden binnen RvT te bepalen, daaronder begrepen de mate waarin en het niveau waarop die expertise aanwezig moet zijn.
7. Doorlichten van de externe verzekering van SLO voor dekking tegen claims wegens aansprakelijkheid voor (kennelijk) onbehoorlijk bestuur en toezicht.
8. Scan van statuten en Governancecode SLO op eventuele (onderlinge) tegenstrijdigheden en juridische aanvaardbaarheid.
9. Vaststellen van (onafhankelijke) positie interne businesscontroller SLO.
10. Vaststelling vergaderschema 2016 en 2017 voor RvT en commissies.
11. Instemmen met de taak- en portefeuilleverdeling van de directie van SLO.
12. Vaststellen van een systeem op basis waarvan RvT het functioneren van de directieleden en de directie als geheel jaarlijks kan beoordelen (werkgeversfunctie).

De inhoud van het toezicht in 2016

Het toezicht in 2016 heeft zich in reguliëre- en commissievergaderingen sterk geconcentreerd op de vernieuwing /verbouwing van SLO. Daarbij zijn onder meer de volgende "grote" onderwerpen aan de orde gekomen:

Financiën

De RvT heeft in reguliere RvT vergaderingen en in commissievergaderingen (AC) veel aandacht besteed aan de plannen en acties van de directie om de kwaliteit van de Administratieve Organisatie (AO) en de interne beheersingsmaatregelen (IB), conform de aanbevelingen van de externe accountant, te verbeteren, daaronder begrepen het besluit van de directie om de personele formatie te versterken met een business controller en hoofd Financiën a.i. Voorts heeft de RvT aandacht gegeven aan de invoering in 2016 door de directie, van een systeem van periodieke (kwartaal) managementrapportages en managementinformatie. De uitkomsten van een door Deloitte in 2016 uitgevoerde risicoanalyse en de manifeste en latente effecten daarvan op het eigen vermogen van SLO zijn eveneens besproken tussen RvT en directie. De RvT heeft op basis van een periodieke update van de directie bovendien de voortgang gemonitord, die op deze dossiers (AO/IB en Risicomanagement) in 2016 is geboekt. De RvT heeft, de door de externe accountant, van een goedkeurende controle verklaring voorziene jaarrekening 2015, goedgekeurd. Daarbij is afgesproken is dat het vertrekpunt voor de beleidsrijke begroting 2017 en de beleidsrijke meerjarenraming 2018-2021 slechts de door OCW over 2017 structureel te verstrekken geldmiddelen zijn.

Koers, kwaliteit en maatschappelijke legitimering van de dienstverlening van SLO

Directie en RvT hebben aan de hand van de door de directie opgestelde strategische agenda voor SLO, regelmatig in reguliere RvT-vergadering en in de commissie kwaliteit, indringend gesproken over de koers, maatschappelijke legitimering en gewenste kwaliteit van de dienstverlening van SLO. Daarbij is door de RvT onder meer ingezoomd op de gevolgen daarvan voor stakeholders, opdrachtgever(s), financier(s), gebruikers, SLO medewerkers en SLO-management. Afgesproken is dat de, SLO-brede, effecten van deze, door de RvT goedgekeurde strategische agenda, verwerkt worden in de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2020, daaronder begrepen, daarmee verband houdende investeringen, onder meer in externe- en interne communicatie, ICT en HRM.

Huisvesting

De RvT heeft ingestemd met het besluit van de directie om in het kader van de transitie van SLO, per 1 juli 2017 de bilocatie in Utrecht (La Vie gebouw) te verplaatsten naar de Aidadreef in Utrecht en daar ook uit te breiden.

Ten slotte

Het interne toezicht is in 2016 sterk gekleurd door de ingezette transitie van SLO. Deze is echter in 2016 nog niet afgerond. Dit proces moet daarom in 2017 met daadkracht en besluitvaardigheid worden voortgezet. Ook in 2016 zal het toezicht van de RvT daardoor sterk gekleurd worden. De RvT hecht er aan iedereen te bedanken, die in 2016 een bijdrage heeft gegeven om de transitie van SLO van een goede start te voorzien.

Enschede, 07 juni 2017

Mr. A.C. Wallast, voorzitter RvT

1.3 Financiële informatie

Resultaatvergelijking 2016 ten opzichte van de begroting 2016

Het boekjaar 2016 sluit af met een negatief resultaat van € 576.733, terwijl een winst van € 110.749 begroot was. Het verschil van € 687.482 wordt in grote lijnen veroorzaakt door:

▪ In de begroting 2016 is rekening gehouden met een substantieel lagere toekenning van de additionele SLOA-omzet.	€	486.387
▪ Hogere projectomzet op overige, niet SLOA projecten	€	171.544
▪ Gevolg van bovenstaande 2 posten is ook dat meer SLO-personeel extern ingezet is dan begroot	€	99.178
▪ Tegenover de hoger omzet staat echter ook een fors hogere post 'Niet-personele projectkosten'	€	-268.865
▪ Hogere loonkosten dan begroot	€	-503.871
▪ Forse overschreiding op de post inhuur derden	€	-619.013
▪ Overige materiële kosten	€	-33.709
▪ Lager dan verwachte rente baten	€	-19.132
	€	<u>-687.482</u>

Resultaatvergelijking 2016 ten opzichte van 2015

Het resultaat 2016 is ten opzichte van 2015 verder gedaald met € 38.061. De ontwikkeling van het resultaat 2016 (€ -576.733) ten opzichte van 2015 (€ -538.672) bestaat uit:

▪ De toekenning van additionele SLOA middelen is lager dan het voorgaande jaar.	€	132.565
▪ Ook de omzet op niet SLOA-projecten is gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar	€	147.753
▪ Op de post detachering is een positief effect behaald	€	-77.511
▪ De 'Niet-personele projectkosten' zijn licht toegenomen	€	53.825
▪ De loonkosten van het personeelsbestand zijn nagenoeg gelijk gebleven	€	186.439
▪ De overige personeelskosten zijn fors gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar	€	-515.795
▪ Toename van de Overige materiële kosten	€	53.144
▪ Door de dalende rente zijn de rentebaten met ruim 40% teruggelopen	€	57.640
	€	<u>38.061</u>

Financiële positie

Onderstaande analyse is gebaseerd op de gegevens uit de balans.

	31-12-2016	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2015
	€	€	€	€
Op korte termijn beschikbaar				
Vorderingen	530.560		545.702	
Liquide middelen	<u>9.652.263</u>		<u>11.115.432</u>	
Liquiditeitsaldo		10.182.824		11.661.134
Af: Kortlopende schulden		<u>3.130.582</u>		<u>4.116.579</u>
Werkkapitaal		7.052.242		7.544.555
Vastgelegd op lange termijn				
Materiële vaste activa		<u>439.953</u>		<u>557.233</u>
Gefinancierd met op lange termijn beschikbare middelen				
		7.492.194		8.101.788
Deze financiering vond plaats met				
Eigen vermogen		7.270.186		7.846.919
Voorzieningen		<u>222.008</u>		<u>254.869</u>
		7.492.194		8.101.788

Het eigen vermogen is per ultimo 2016, als gevolg van het negatief resultaat over 2016 met € 576.733, gedaald tot een bedrag van € 7.270.186.

Begroting 2017 en meerjarenraming 2018-2021/toekomstparagraaf

Op 17 februari 2017 is de begroting voor het jaar 2017 en de meerjarenraming 2018-2021 door het bestuur van SLO vastgesteld.

	Begroting 2017 jaarbasis * € 1.000	Raming 2018 jaarbasis * € 1.000	Raming 2019 jaarbasis * € 1.000	Raming 2020 jaarbasis * € 1.000	Raming 2021 jaarbasis * € 1.000
Baten					
Opbrengsten projecten	12.107	12.107	12.107	12.107	12.107
Opbrengsten uit detacheringen	194	130	130	130	130
Overige opbrengsten	<u>10</u>	<u>10</u>	<u>10</u>	<u>10</u>	<u>10</u>
Totaal baten	12.311	12.247	12.247	12.247	12.247
Lasten					
Niet-personele projectkosten	883	883	883	883	883
Personeelslasten	10.073	9.611	9.125	9.016	8.909
Afschrijvingen	291	162	123	267	267
Huisvestingslasten	852	794	714	733	754
Algemene kosten	<u>1.715</u>	<u>1.444</u>	<u>1.442</u>	<u>1.365</u>	<u>1.419</u>
Totaal lasten	13.814	12.894	12.287	12.264	12.231
Saldo baten en lasten	-1.503	-647	-40	-17	16
Financiële baten en lasten	53	47	40	40	40
Resultaat na financiële baten	-1.450	-600	0	23	56

1.4 Risicomanagement

SLO is een kennisintensieve organisatie, die vanuit haar inhoudelijke expertise samen met andere belanghebbenden vormgeeft aan het curriculum op landelijk-, school- en klasnivo. Vanuit een dynamische omgeving zullen de externe ontwikkelingen vertaald moeten worden naar de interne organisatie en de behorende financiële kaders. Risicomanagement vormt hierbij een hulpmiddel. Het is een instrument bij het behalen van (strategische) doelstellingen, rekening houdend met de uitdagingen van de organisatie zowel intern als extern.

In 2016 heeft de directie kort na haar aantreden Deloitte Risk Services B.V. opdracht gegeven om een risicoanalyse uit te voeren met als doel zicht te krijgen op de omgeving van SLO vanuit het perspectief van risicomanagement. In het rapport van Deloitte zijn de aard en omvang van de belangrijkste risico's en verbeterpunten rondom de interne beheersing geïdentificeerd. Daarbij is in eerste instantie de nadruk gelegd op de bedrijfsvoering. Om tevens meer zicht te krijgen op de strategische en inhoudelijke risico's, om de risicobewustwording te vergroten en om de risicobeheersing te verankeren in systemen en de primaire processen zijn gedurende het verslagjaar een tweetal risicobijeenkomsten georganiseerd voor management en directie.

Naar aanleiding van bovengenoemde werkzaamheden zijn diverse aanvullende controlemaatregelen geïmplementeerd. De maatregelen zijn per risico vastgelegd in een voortgangsrapportage. De rapportage is in 2016 besproken met de RvT, Deloitte en het ministerie van OC&W. Uiteindelijk zijn alle risico's belegd in diverse beleidsdocumenten en uit te voeren acties.

1.5 Kengetallen

Kengetal	Definitie kengetal	SLO incl. Educaplan BV	
		2016	2015
Rentabiliteit	Totaal resultaat / Totaal baten	-3,8	-3,5
Solvabiliteit 1	Eigen vermogen / Totaal vermogen	0,68	0,64
Solvabiliteit 2	(Eigen vermogen + voorzieningen) / Totaal vermogen	0,71	0,66
Kapitalisatiefactor	(Balanstotaal - Boekwaarde gebouwen en terreinen) / Totale baten (inclusief rentebaten)	0,69	0,78
Weerstandvermogen	Eigen vermogen / Totale baten (inclusief rentebaten)	0,47	0,50
Quick ratio	Vlottende activa / Vlottende passiva	0,17	0,13
Current ratio	Vlottende activa inclusief liq.mid. / vlottende passiva	3,25	2,83

2. Geconsolideerde balans per 31 december 2016

(Na resultaatbestemming)

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	439.953	557.233
Totaal vaste activa	<u>439.953</u>	<u>557.233</u>
Vlottende activa		
Vorderingen	530.560	545.702
Liquide middelen	9.652.263	11.115.432
Totaal vlottende activa	<u>10.182.824</u>	<u>11.661.134</u>
Totaal activa	10.622.776	12.218.367
Passiva		
Eigen vermogen	7.270.186	7.846.919
Voorzieningen	222.008	254.869
Kortlopende schulden	<u>3.130.582</u>	<u>4.116.579</u>
Totaal passiva	10.622.776	12.218.367

3. Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2016

	Realisatie 2016 €	Begroting 2016 €	Realisatie 2015 €
Baten			
Opbrengsten projecten	15.061.530	14.403.598	15.341.323
Opbrengsten uit detacheringen	213.178	114.000	135.667
Overige baten	33.815	10.000	12.010
Totaal baten	15.308.522	14.527.598	15.489.000
Lasten			
Niet-personele projectkosten	3.123.301	2.854.436	3.069.476
Personeelslasten	10.492.797	9.369.913	10.822.153
Afschrijvingen	241.157	271.000	240.079
Huisvestingslasten	691.721	726.000	707.613
Algemene kosten	1.417.147	1.295.500	1.326.859
Totaal lasten	15.966.123	14.516.849	16.166.179
Saldo baten en lasten	-657.601	10.749	-677.180
Financiële baten en lasten	80.868	100.000	138.508
Resultaat voor belastingen	-576.733	110.749	-538.672
Belastingen	-	-	-
Totaal resultaat	-576.733	110.749	-538.672

4. Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo baten en lasten	-657.601	-677.180
Gecorrigeerd voor:		
Afschrijvingen	241.157	240.079
Overige waardeveranderingen MVA	-41.431	
	<u>-457.876</u>	<u>-437.101</u>
 Mutaties in:		
Voorzieningen	-32.861	-1.431.776
Mutatie werkkapitaal		
Vorderingen	15.142	212.441
Kortlopende schulden	-985.997	-314.654
Mutatie werkkapitaal)	<u>-970.855</u>	<u>-102.213</u>
Subtotaal mutaties	-1.003.715	-1.533.989
 Kasstroom uit bedrijfsoperaties	-1.461.591	-1.971.090
 Ontvangen rentebaten	80.868	138.508
 Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	-1.380.723	-1.832.582
 Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-125.265	-14.859
Desinvesterings in materiële vaste activa	42.820	-
 Totaal kasstroom uit investerings-activiteiten	-82.445	-14.859
 Kasstroom uit financieringsactiviteiten	<u>-</u>	<u>-</u>
 Mutatie liquide middelen	-1.463.168	-1.847.441
 Stand geldmiddelen per 1 januari	11.115.432	12.962.873
Stand geldmiddelen per 31 december	<u>9.652.263</u>	<u>11.115.432</u>
Mutatie liquide middelen	-1.463.168	-1.847.441

5. Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening 2016

5.1 Waarderingsgrondslagen

Juridische vorm en voornaamste activiteiten

De organisatie is een stichting. De voornaamste activiteiten hebben betrekking op het bevorderen van kennis- en instrumentontwikkeling op het gebied van leerplanontwikkeling. Doelstelling daarbij is de onderwijsverbetering in Nederland. Daarbij baseert SLO zich op ontwikkelingen in wetenschap, beleid en praktijk en draagt daaraan bij.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld volgens de voorschriften voor de jaarverslaggeving niet-onderwijsinstellingen en Titel 9 Boek 2 BW. Hierbij is op onderdelen afgeweken van de voorgeschreven modellen omdat dat beter aansluit bij de bedrijfsvoering en beter inzicht geeft in doelstelling en financiering van SLO. Het effect op vermogen en resultaat is nihil.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

Toepassing van artikel 402 Boek 2 BW

De financiële gegevens van de organisatie zijn in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt. Derhalve vermeldt de enkelvoudige staat van baten en lasten van de organisatie conform artikel 402 Boek 2 BW slechts het aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen na belastingen en het overige resultaat na belastingen.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de organisatie zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de organisatie.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, als ook van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Grondslagen voor consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de organisatie en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat. Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin de organisatie een meerderheidsbelang heeft, of waarin op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Dit is het geval bij SLO/Educaplan B.V. te Enschede. Deze organisatie is een 100% deelneming van SLO. SLO is de bestuurder. Bij de bepaling of beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend, worden financiële instrumenten die potentiële stemrechten bevatten en direct kunnen worden uitgeoefend, betrokken. Participaties die worden aangehouden om ze te vervreemden worden niet geconsolideerd.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd, evenals de binnen de groep gemaakte winsten. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd.

Financiële instrumenten

De financiële instrumenten omvatten bij SLO debiteuren en overige vorderingen, geldmiddelen, crediteuren en overige te betalen posten. Deze financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Indien instrumenten niet zijn gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten maken eventuele direct toerekenbare transactiekosten deel uit van de eerste waardering.

Na de eerste opname worden de debiteuren, overige vorderingen en geldmiddelen gewaardeerd tegen nominale waarde en de crediteuren en overige te betalen posten tegen de reële waarde.

Financiële instrumenten die deel uitmaken van een handelsportefeuille

Financiële instrumenten (activa en verplichtingen) die worden aangehouden voor handelsdoeleinden worden gewaardeerd tegen reële waarde en wijzigingen in die reële waarde worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening. In de eerste periode van waardering worden toerekenbare transactiekosten als last in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Verstrekke leningen en overige vorderingen

Verstrekke leningen en overige vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervingsverliezen.

Overige financiële verplichtingen

Financiële verplichtingen die geen deel uitmaken van een handelsportefeuille worden tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd op basis van de effectieve-rentemethode.

Grondslagen voor de omrekening van vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden in de betreffende functionele valuta van de organisatie omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum. In vreemde valuta luidende monetaire activa en verplichtingen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Niet-monetaire activa en passiva in vreemde valuta's die tegen historische kostprijs worden opgenomen, worden in euro's omgerekend tegen de geldende wisselkoersen per transactiedatum. De bij omrekening optredende valutakoersverschillen worden als last in de staat van baten en lasten opgenomen.

Materiële vaste activa

De inrichting en het inventaris worden gewaardeerd tegen de historische aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen. Er wordt lineair afgeschreven op basis van de (resterende) economische levensduur met een restwaarde van nul. De gehanteerde afschrijvingsperiode is tien jaar, met uitzondering van hardware: deze wordt in vier jaar afgeschreven. Het wagenpark wordt gewaardeerd tegen de historische aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen. Er wordt lineair afgeschreven in vijf jaar, met een restwaarde van nul.

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd indien zij de gebruiksduur van het object verlengen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Bij de bepaling van de nettovermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de organisatie gehanteerd. Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de organisatie garant staat voor de schulden van de betreffende deelneming wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming gevormd en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte betalingen door de organisatie ten behoeve van deze deelneming.

Bijzondere waardeverminderingen of vervreemding van vaste activa

Vaste activa met een lange levensduur dienen te worden beoordeeld op bijzondere waardeverminderingen wanneer wijzigingen of omstandigheden zich voordoen die doen vermoeden dat de boekwaarde van een actief niet terugverdiend zal worden. De terugverdienmogelijkheid van activa die in gebruik zijn, wordt bepaald door de boekwaarde van een actief te vergelijken met de toekomstige netto-kasstroom die het actief naar verwachting zal genereren.

Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de geschatte toekomstige kasstroom, wordt een bedrag voor impairment ten laste van het resultaat geboekt voor het verschil tussen de boekwaarde en de actuele waarde van het actief. Voor verkoop worden beschikbare activa gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere actuele waarde, onder aftrek van verkoopkosten.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen worden de algemene reserve en het bestemmingsfonds publiek (egalisereserve) gepresenteerd. De algemene reserve bestaat uit de reserves die ter vrije beschikking staan van het Bestuur. Indien een beperktere bestedingsmogelijkheid door een derde is aangebracht, dan is het aldus afgezonderde deel van het eigen vermogen aangeduid als bestemmingsfonds.

Voorzieningen

Onder de voorzieningen worden de personele voorzieningen en de overige voorzieningen gepresenteerd.

Personeelsvoorzieningen

De voorziening herstructurering en vervroegde uittreding heeft betrekking op de in het verleden overeengekomen personele regelingen in verband met reorganisatie en herstructurering. De verplichtingen voortvloeiend uit deze regelingen zijn hierin opgenomen.

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, leeftijd en arbeidsduur en blijfkansen. Er is een disconteringsvoet van 1% gehanteerd.

Kortlopende schulden

Schulden met een op balansdatum resterende looptijd van ten hoogste één jaar worden aangeduid als kortlopend.

Het saldo van projecten uit hoofde van werk in opdracht van derden leidt tot een vordering of een schuld op de balans. Het saldo wordt per project bepaald. Een eventueel noodzakelijke voorziening op een project uit hoofde van werk in opdracht van derden wordt in mindering gebracht op onderhanden projecten.

De onderhanden projecten zijn tegen bestede kosten minus de aan afnemers in rekening gebrachte termijnen op de balans opgenomen. Het saldo is gecorrigeerd met de in het verslagjaar gerealiseerde kosten van onderhanden projecten, en opgenomen als baten en lasten in de exploitatierekening.

Voorziening verliesprojecten

Onder een verliesproject wordt verstaan een project waarin de onvermijdbare kosten om aan de contractuele verplichtingen te voldoen de verwachte opbrengsten overtreffen. Per project is de eventueel noodzakelijke voorziening bepaald rekening houdend met de geschatte kosten om aan de contractuele verplichtingen te voldoen.

Tenzij dit anders is aangegeven worden de voorzieningen opgenomen tegen de nominale waarde.

Toevoegingen aan voorzieningen vinden plaats ten laste van de staat van baten en lasten. Uitgaven vinden rechtstreeks plaats ten laste van de voorzieningen.

Een voorziening in verband met verplichtingen als bedoeld in artikel 2:374 lid 1, eerste volzin BW wordt uitsluitend opgenomen indien op de balansdatum aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- de rechtspersoon heeft een verplichting (in rechte afdwingbaar of feitelijk)
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is, en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichting.

Schuld MOCW

Reguliere SLOA-opdrachten (Wet SLOA artikel 2) en incidentele SLOA-opdrachten (Wet SLOA artikel 6, lid 2b): het betreft hier opdrachten van de overheid, die worden bekostigd uit jaarlijks toegekende subsidiebeschikkingen in het kader van de Wet Subsidiëring Landelijke Onderwijsondersteunende Activiteiten (Wet SLOA).

Eventuele saldi tussen toegekende subsidies en toegerekende kosten worden toegevoegd dan wel onttrokken aan het bestemmingsfonds publiek (egalisereserve). Voor niet afgeronde projecten worden de batige saldi geretourneerd aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het resultaat op genoemde opdrachten bestaat deels uit resultaten op onderhanden projecten en resultaten op afgeronde projecten.

Overlopende passiva betreffen vooruit ontvangen bedragen (waaronder geormerkte bijdragen) en nog te betalen bedragen ter zake van lasten die aan een verstreken periode zijn toegekend. Van bedragen die voor meerdere jaren beschikbaar zijn gesteld, wordt het nog niet bestede gedeelte op deze post aangehouden. Vrijval ten gunste van de staat van baten en lasten geschiedt naar rato van de besteding.

Personeelsbeloningen/pensioenen

Stichting Leerplanontwikkeling heeft voor haar werknemers een toegezegde pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat is gebaseerd op het gemiddeld verdiende loon berekend over de jaren dat de werknemer pensioen heeft opgebouwd bij Stichting Leerplanontwikkeling. De verplichtingen, die voortvloeien uit deze rechten van haar personeel, zijn ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. Stichting Leerplanontwikkeling betaalt hiervoor premies welke deels door de werkgever wordt betaald en deels door de werknemer. De pensioenrechten worden jaarlijks geïndexeerd, indien en voor zover de dekkingsgraad van het pensioenfonds (het vermogen van het pensioenfonds gedeeld door haar financiële verplichtingen) dit toelaat. Per 1 januari 2016 diende het pensioenfonds een dekkingsgraad van ten minste 104,5% te hebben. De beleidsdekkingsgraad bedroeg toen 91,2%. Sinds 1 januari 2015 gelden nieuwe regels voor pensioenfonds. Daarbij hoort ook een nieuwe berekening van de dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf dekkingsgraden. Door een gemiddelde te gebruiken zal de dekkingsgraad nu minder sterk schommelen. De pensioenregels schrijven voor dat de beleidsdekkingsgraad 128% moet zijn. Dan is er voldoende financiële buffer. Ook is wettelijk bepaald dat de beleidsdekkingsgraad niet langer dan 5 jaar onder 104,2% mag liggen. Dan moeten de pensioenen worden verlaagd.

De beleidsdekkingsgraad per ultimo december 2016 bedroeg 96,6%. Stichting Leerplanontwikkeling heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. Stichting Leerplanontwikkeling heeft daarom alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

Opbrengsten projecten

SLOA opbrengsten

De opbrengsten uit projecten SLOA regulier en incidentele SLOA-opdrachten worden in de staat van baten en lasten als baten opgenomen voor een bedrag gelijk aan de kosten indien zeker is dat deze kosten declarabel zijn. Een eventueel positief resultaat wordt genomen naar rato van het stadium van voltooiing van de transactie op verslagdatum (de zogeheten percentage of completion methode). Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van beoordelingen van de in het verslagjaar verrichte werkzaamheden. Eventuele batige saldi tussen toegekende subsidie(beschikking) en toegerekende kosten worden toegevoegd aan het bestemmingsfonds publiek (egalisatiereserve). Voor een eventueel verwacht negatief resultaat wordt een voorziening getroffen die in mindering is gebracht op de onderhanden projecten.

Omzet overig

De opbrengsten uit de overige niet SLOA-projecten worden in de staat van baten en lasten opgenomen voor een bedrag gelijk aan de in het verslagjaar gerealiseerde kosten. Een eventueel positief resultaat wordt genomen na voltooiing van de gehele transactie (de zogeheten completed contract methode).

Aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen

Het aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de groep in de resultaten van deze deelnemingen.

De resultaten van deelnemingen die gedurende het boekjaar zijn verworven of afgestoten, worden vanaf het verwervingsmoment respectievelijk tot het moment van afstoting verwerkt in het resultaat van de groep.

Belastingen

Belastingen omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en latente belastingen. De belastingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen, behoudens voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen wordt verwerkt.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op verslagdatum, dan wel waartoe materieel al op verslagdatum is besloten, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Voor latente belastingen wordt een voorziening getroffen voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van activa en verplichtingen ten behoeve van de financiële verslaggeving en de fiscale boekwaarde van die posten.

Er wordt uitsluitend een actieve belastinglatentie opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst belastbare winsten beschikbaar zullen zijn die voor de realisatie van het tijdelijke verschil kunnen worden aangewend. Actieve belastinglatenties worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

Er is sprake van een fiscale eenheid voor de omzetbelasting tussen SLO en SLO/Educaplan B.V.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode. Kasstromen in buitenlandse valuta's zijn herleid naar euro's met gebruikmaking van de gewogen gemiddelde omrekeningskoersen voor de betreffende periodes.

5.2 Toelichting op de geconsolideerde balans

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt weer te geven:

	Inrichting/ inventaris	Hardware	Wagenpark	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2016				
Aanschafprijs	1.750.531	829.581	40.394	2.620.507
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.327.074	-695.805	-40.394	-2.063.274
Boekwaarde	423.457	133.776	-	557.233
Mutaties in de boekwaarde:				
Investeringen	0,00	125.265	-	125.265
Desinvesteringen (aanschafwaarde)	-1.339	-1.086	-40.394	-42.820
Afschrijvingen	-163.089	-78.068	-	-241.157
Terugneming van waardevermind. (cum. Afschr.)	358	680	40.394	41.431
Saldo	-164.071	46.790	-	-117.280

Stand per 31 december 2016

Aanschafprijs	1.749.192	953.760	-	2.702.952
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.489.805	-773.194	-	-2.262.999
Boekwaarde	259.386	180.566	-	439.953

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Vorderingen		
Debiteuren	229.554	210.472
Overige vorderingen	-3	5.875
Overlopende activa	312.087	329.355
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid	-11.078	-
	530.560	545.702

Uitsplitsing

Overige vorderingen

Voorschotten aan personeel	-3	5.875	
		-3	5.875

De looptijden van de voorschotten aan het personeel is kleiner dan een jaar.

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Overlopende activa		
Nog te ontvangen rente	16.007	134.905
Overige nog te ontvangen bedragen	14.393	12.034
Vooruitbetaalde huur	131.008	129.751
Vooruitbetaalde onderhoudslicenties	26.408	24.894
Vooruitbetaling NOT	99.048	-
Overige vooruitbetaalde bedragen	25.223	27.771
	<u>312.087</u>	<u>329.355</u>

Liquide middelen

Kasmiddelen	3.866	2.085
Tegoeden op bank- en girorekeningen	9.648.397	11.113.347
	<u>9.652.263</u>	<u>11.115.432</u>

De liquide middelen zijn terstond opeisbaar.

Eigen vermogen

Stand per 1 januari	7.846.919	8.385.591
Mutatie bestemmingsfonds publiek	-	-575.764
Mutatie vrije reserve	-576.733	37.092
Stand per 31 december	<u>7.270.186</u>	<u>7.846.919</u>

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2.2.1 Personeels- voorz. 1) €	2.2.2 Voorziening verliesproj. €	Totaal €
Stand per 1 januari 2016	254.869	109.936	364.805
Dotaties	27.551	130.083	157.634
Onttrekkingen	60.412	107.616	168.028
Vrijval	-	2.320	2.320
Stand per 31 december 2016	<u>222.008</u>	<u>130.083</u>	<u>352.091</u>
Presentatie bij onderhanden projecten	-	-130.083	-130.083
Stand na presentatie	<u>222.008</u>	<u>-</u>	<u>222.008</u>

¹⁾ Specificatie Personeelsvoorzieningen

Uitplitsing

	Jubileum- uitkeringen	Externe mobiliteit	Reorgani- satie	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2016	135.004	10.684	109.181	254.869
Dotaties	27.551	-	-	27.551
Onttrekkingen	25.757	1.741	32.914	60.412
Vrijval	-	-	-	-
Stand per 31 december 2016	136.798	8.943	76.267	222.008 (1)

(1) Waarvan € 112.796 langlopende verplichtingen (langer dan 1 jaar)

Om een forse teruggang in de SLOA-subsidies de komende jaren op te vangen, werd SLO genoodzaakt om bezuinigingen in haar eigen organisatie aan te brengen. Daartoe is in 2013 een reorganisatieplan en sociaal plan in werking getreden. Per ultimo 2016 bedraagt de voorziening nog € 8.943.

Het voorziene bedrag van € 76.267 zal worden gebruikt ter uitbetaling van een ex-medewerker die nog aanspraak maakt op een uitkering in het kader van de BBWO (Besluit Bovenwettelijke Werkloosheidsregeling voor Onderwijspersoneel), en voor de verplichte pensioenopbouw van een deel van de vertrokken medewerkers.

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Kortlopende schulden		
Voorgefactureerde en -ontvangen termijnen OHW	460.980	245.927
Crediteuren	605.134	738.666
OCW/EZ	265.211	902.025
Belastingen en premies sociale verzekeringen	326.408	583.530
Schulden ter zaken van pensioenen	119.625	156.172
Overige kortlopende schulden	-	-
Overlopende passiva	<u>1.353.224</u>	<u>1.490.259</u>
	3.130.582	4.116.579

Uitplitsing

Toelichting onderhanden projecten		
Onderhanden projecten (projectkosten)	-873.444	-2.144.591
Bij: gedeclareerde termijnen	1.204.341	2.280.582
Bij: verwerkte verliezen *	<u>130.083</u>	<u>109.936</u>
Onderhanden projecten	460.980	245.927

	31-12-2016		31-12-2015
	€		€
Belastingen en premies sociale verzekeringen			
Loonheffing	303.693		531.616
Omzetbelasting	<u>22.715</u>		<u>51.914</u>
		326.408	583.530
Overige kortlopende schulden			
Overige	<u>-</u>		<u>-</u>
		-	-
Overlopende passiva			
Vakantietoeslag	332.897		323.896
Vakantiedagen	639.120		538.500
Accountants- en administratiekosten	22.083		23.377
Overige	<u>359.125</u>		<u>604.485</u>
		1.353.224	1.490.259

De post Overige bestaat voornamelijk uit de verplichting betreffende inhuur van personeel vanuit diverse onderwijs organisaties.

5.3 Financiële instrumenten

Algemeen

SLO maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die SLO blootstellen aan markt- en/of kredietrisico's. Deze instrumenten betreffen posten die in de balans zijn opgenomen, zoals vorderingen en schulden. De instelling handelt niet in deze financiële instrumenten en hanteert procedures en gedragsrichtlijnen zoals voor haar voorgeschreven om de omvang van het kredietrisico bij tegenpartijen te beperken.

Kredietrisico

De vorderingen uit hoofde van debiteuren zijn over het algemeen beperkt van omvang evenals het kredietrisico op deze vorderingen.

Renterisico

Het renterisico is nihil aangezien er geen sprake is van opgenomen leningen.

Reële waarde

De reële waarde van de in de balans verantwoorde financiële instrumenten, zijnde vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Per 1 februari 2008 is SLO een huurovereenkomst aangegaan voor het kantoorpand in Enschede voor een periode van tien jaar, met een aansluitend optierecht van vijf jaar. De huur bedraagt in 2016 € 443.317 (2015: €440.552). Daarin betaalt SLO de verhuurder de eerste tien jaar een vergoeding ter compensatie van het nadeel dat de verhuurder lijdt, omdat de omzetbelasting op diens investeringen en exploitatiekosten niet meer aftrekbaar zijn. Deze compensatie bedraagt € 68.000 per jaar, na tien jaar vervalt deze. Na afloop van het huurcontract begin 2018 kijkt SLO of het mogelijk is met de verhuurder overeenstemming te krijgen omtrent de gehuurde BVO. SLO wil de huidige BVO meer in overeenstemming brengen met de door SLO benodigde BVO. In verband met het huurcontract is een bankgarantie van € 83.750 afgegeven.

Naast bovenstaand huurcontract is SLO per 1 februari 2013 een huurovereenkomst aangegaan voor een kantoorpand in Utrecht voor de duur van drie jaar. Deze wordt vervolgens voortgezet voor aansluitende perioden van telkens 1 jaar. In verband met een verhuizing van SLO naar Overvecht in Utrecht is de huur per medio 2017 opgezegd. De kosten bedroegen in 2016 € 78.921 (2015 € 78.451).

Per 1 juli 2017 is een onderhuurovereenkomst aangegaan met de Vereniging PO-raad voor kantoorruimte (incl. aandeel algemene ruimtes en 3 parkeerplaatsen), gelegen op de Aidadreef 4-14 te Utrecht, voor de duur van 7 jaar; lopende tot en met 30 juni 2024. In de onderhuurovereenkomst is eenmalig een z.g. breakoptie opgenomen die SLO het recht geeft het gehuurde tussentijds te beëindigen per 30 juni 2020. SLO verplicht zich tot het aanhouden van een voorziening ad € 23.000 voor de juiste nakoming van haar verplichtingen uit hoofde van de overeenkomst.

De aanvangshuurprijs van het gehuurde bedraagt op jaarbasis € 69.412 (inclusief 3,5% BTW-compensatie). De servicekosten verhuurder bedragen op jaarbasis € 22.634, de doorbelasting verbouwing jaarlijks € 48.400 en de servicekosten VO-raad op jaarbasis € 60.000. Als incentive is overeengekomen dat SLO 16 maanden geen huurpenningen aan Vereniging PO-raad is verschuldigd over de volgende periode's:

Periode	Huur ¹	Incentive ¹ 1-7 tm 30-9	Servicekst VH	Verbouwing	ServiceKst VO-R	Totaal
2017	€ 34.706	- € 16.204	€ 11.317	€ 48.400	€ 30.000	€ 108.219
2018	€ 69.412	- € 16.204	€ 22.634	€ 48.400	€ 60.000	€ 184.242

2019 ²	€ 69.412	- € 10.802	€ 22.634	€ 48.400	€ 60.000	€ 184.242
2020	€ 69.412	- € 10.802	€ 22.634		€ 60.000	€ 141.244
2021	€ 69.412	- € 10.802	€ 22.634		€ 60.000	€ 141.244
2022	€ 69.412	- € 10.802	€ 22.634		€ 60.000	€ 141.244
2023	€ 69.412	- € 10.802	€ 22.634		€ 60.000	€ 141.244
2024	€ 34.706		€ 11.317		€ 30.000	€ 76.023

¹ Exclusief 3.5 % BTW-compensatie (is SLO wel verschuldigd over de huurprijs).

² Vanaf 2019 is de periode van drie maanden teruggebracht naar twee maanden

Begin 2016 is door SLO een contract afgesloten met Canon aangaande de door SLO te gebruiken vijftal multifunctional printers. Het contract heeft een looptijd van vijf jaar. Naast materiaalkosten (papier en toner) bedraagt de huurprijs € 7.306 per jaar.

Voor de netwerkverbinding Enschede-Utrecht is een driejarig contract gesloten met Equinix. Dit contract loopt nog tot en met juni 2017. Naar verwachting wordt het contract voor drie jaar verlengd. De huidige contractprijs bedraagt circa € 30.000. Het nieuwe contract is nog niet afgesloten.

Met ingang van 2017 heeft SLO een tweejarig mobiel contract afgesloten met Vodafone voor een bedrag van circa € 40.000 op jaarbasis.

Door Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) is op 07 juni 2017 een comfortletter afgegeven ten behoeve van SLO/Educaplan BV om, gezien het negatieve eigen vermogen de continuïteit van de vennootschap voor in ieder geval twaalf maanden te garanderen.

5.4 Toelichting op geconsolideerde staat van baten en lasten

	Realisatie 2016 €	Begroting 2016 €	Realisatie 2015 €
Opbrengst projecten			
Reguliere SLOA-omzet	9.800.000	9.800.000	9.799.476
Additionele SLOA-omzet	4.689.960	4.203.573	4.822.525
Omzet overig (niet SLOA)	591.716	400.025	740.570
Verliezen op onderhanden werk	-20.147	-	-21.247
	15.061.530	14.403.598	15.341.323
Opbrengsten uit detacheringen			
Detacheringen	213.178	114.000	135.667
Overige opbrengsten			
Royalty's educatieve uitgevers	8.209	10.000	9.624
Omzet publicaties	-	-	-
Omzet algemeen	25.606	-	2.386
	33.815	10.000	12.010
Niet-personele projectkosten			
Reis-, verblijf-, vergader- en conferentiekosten	377.040	-	319.286
Publicatiekosten	83.510	-	88.969
Overige activiteitenkosten	2.662.751	2.854.436	2.661.221
	3.123.301	2.854.436	3.069.476
Personeelslasten			
Lonen en salarissen	9.182.976	-	8.986.911
Overige personele lasten	1.309.822	9.369.913	1.835.242
	10.492.797	9.369.913	10.822.153
Uitsplitsing			
Lonen en salarissen			
Bruto salarissen	6.151.065	-	6.059.858
Vakantiegelduitkering	497.621	-	487.750
Eindejaarsuitkering	560.805	-	548.676
Sociale lasten	988.364	-	920.901
Pensioenpremies	985.121	-	969.726
Lonen en salarissen	9.182.976	-	8.986.911
Overige personele lasten			
Personeel niet in loondienst	1.119.014	500.001	2.005.623
Ontslaguitkeringen	-	-	-
Overig	190.808	8.869.913	-170.381
Overige personele lasten	1.309.822	9.369.913	1.835.242

Personeelsbestand

Gedurende het boekjaar 2016 bedroeg het gemiddeld aantal werknemers 118. In 2015 was dit 118.

Deze personeelsomvang (gemiddeld aantal personen) is als volgt onder te verdelen naar verschillende personeelscategorieën:

	Realisatie 2016	Realisatie 2015
	Medewerkers	Medewerkers
Bestuur	1,5	1
Primair	83,5	85
Ondersteuning	33	32
	<hr/>	<hr/>
	118	118

	Realisatie 2016	Begroting 2016	Realisatie 2015
	€	€	€
Afschrijvingen			
Afschrijving inventaris	163.089	PM	163.221
Afschrijving hardware	78.068	PM	76.858
Afschrijving wagenpark	-	PM	-
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	241.157	271.000	240.079

Huisvestingslasten

Huur	527.385	535.000	543.106
Onderhoud	17.480	30.000	16.279
Energie en water	44.454	60.000	63.015
Schoonmaakkosten	88.892	85.000	71.797
Heffingen	9.230	11.000	9.640
Overige huisvestingskosten	4.280	5.000	3.776
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	691.721	726.000	707.613

Algemene kosten

Advieskosten	60.225	17.000	71.084
Administratiekosten	130.266	131.000	146.267
Accountantskosten	69.223	39.000	54.166
Reis-,verblijf-,verg.-en conf.	399.441	255.000	353.548
Drukwerk en reproductie	109.278	177.500	206.631
Diensten door derden	366.241	275.000	157.793
Inventaris,machine en autokst.	149.121	252.000	171.995
Kosten lidmaatschappen en contributies	47.319	46.000	25.849
Representatie	31.113	16.500	115.047
Assurantie	37.599	39.000	37.582
Overige administratiekosten	6.043	47.500	-13.103
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	11.278	-	-
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.417.147	1.295.500	1.326.859

Financiële baten en lasten

Rentebaten	80.868	100.000	138.508
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	80.868	100.000	138.508

Resultaat	-576.733	110.749	-538.672
------------------	-----------------	----------------	-----------------

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de stichting, haar deelnemingen en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen.

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet zakelijke grondslag.

In de normale bedrijfsactiviteiten koopt en verkoopt de stichting diensten van en aan een verbonden partij waarin de onderneming een belang van 100% bezit. Deze transacties worden op zakelijke grondslag uitgevoerd tegen voorwaarden die vergelijkbaar zijn met die van transacties met derden (tegen kostprijs).

In 2016 bedroegen de verkopen van diensten aan verbonden partijen, zijnde SLO/Educaplan BV, € 517.863 (2015 : € 434.897). Per 31 december 2016 bedraagt de vordering op SLO/Educaplan BV € 1.044.102 (2015: € 791.424)

6. Enkelvoudige balans per 31 december 2016

(Na resultaatbestemming)	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	439.953	557.233
Totaal vaste activa	<u>439.953</u>	<u>557.233</u>
Vlottende activa		
Vorderingen	349.399	329.774
Liquide middelen	9.617.520	11.079.523
Totaal vlottende activa	<u>9.966.919</u>	<u>11.409.297</u>
Totaal activa	10.406.872	11.966.530
Passiva		
Eigen vermogen		
Bestemmingsfonds publiek	-	24.250
Vrije reserve	7.270.186	7.822.669
	<u>7.270.186</u>	<u>7.846.919</u>
Voorzieningen	239.770	308.762
Kortlopende schulden	<u>2.896.916</u>	<u>3.810.849</u>
Totaal passiva	10.406.872	11.966.530

7. Enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016

	Realisatie 2016 €	Begroting 2016 €	Realisatie 2015 €
Baten			
Baten werk in opdracht van derden	14.490.360	14.403.598	14.637.635
Detacheringen	213.178	114.000	135.667
Overige baten	25.606	10.000	2.386
Totaal baten	14.729.144	14.527.598	14.775.688
Lasten			
Niet-personele projectkosten	2.426.139	2.854.436	2.539.228
Personeelslasten	10.395.958	9.369.913	10.565.890
Afschrijvingen	241.157	271.000	240.079
Huisvestingslasten	691.721	726.000	707.613
Overige lasten	1.631.771	1.295.500	1.399.964
Totaal lasten	15.386.745	14.516.849	15.452.774
Saldo baten en lasten	-657.601	10.749	-677.086
Financiële baten en lasten	80.868	100.000	138.414
Resultaat voor belastingen	-576.733	110.749	-538.672
Belastingen	-	-	-
Totaal resultaat	-576.733	110.749	-538.672

8. Enkelvoudige kasstroomoverzicht over 2016

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo baten en lasten	-657.601	-677.086
Gecorrigeerd voor:		
Afschrijvingen	241.157	240.079
Overige waardeveranderingen MVA	-41.431	-
	<u>-457.876</u>	<u>-437.007</u>
 Mutaties in:		
Voorzieningen	-68.992	-1.387.445
Mutatie werkkapitaal		
Vorderingen	-19.626	275.908
Kortlopende schulden	-913.933	-441.719
Mutatie werkkapitaal)	<u>-933.559</u>	<u>-165.811</u>
Subtotaal mutaties	-1.002.551	-1.553.256
 Kasstroom uit bedrijfsoperaties	-1.460.426	-1.990.263
 Ontvangen rentebaten	80.868	138.414
 Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	-1.379.559	-1.851.849
 Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-125.265	-14.859
Desinvesterings in materiële vaste activa	42.820	-
 Totaal kasstroom uit investerings-activiteiten	-82.445	-14.859
 Kasstroom uit financieringsactiviteiten	<u>-</u>	<u>-</u>
 Mutatie liquide middelen	-1.462.003	-1.866.708
 Stand geldmiddelen per 1 januari	11.079.523	12.946.231
Stand geldmiddelen per 31 december	<u>9.617.520</u>	<u>11.079.523</u>
Mutatie liquide middelen	-1.462.003	-1.866.708

9. Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening 2016

9.1 Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening maakt deel uit van de jaarrekening 2016 van de organisatie.

Ten aanzien van de enkelvoudige staat van baten en lasten van de organisatie is gebruik gemaakt van de vrijstelling ingevolge artikel 2:402 BW.

Voor zover posten uit de enkelvoudige balans en de enkelvoudige staat van baten en lasten hierna niet nader zijn toegelicht, wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

De grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gelijk aan die voor de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

Resultaat deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de stichting in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties, waarbij overdracht van activa en passiva tussen de stichting en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn niet verwerkt voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

9.2 Toelichting op de enkelvoudige balans 2016

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt weer te geven:

	Inrichting/ inventaris	Hardware	Wagenpark	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2016				
Aanschafprijs	1.750.531	829.581	40.394	2.620.507
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.327.074	-695.805	-40.394	-2.063.274
Boekwaarde	423.457	133.776	-	557.233
Mutaties in de boekwaarde:				
Investeringen	0,00	125.265	-	125.265
Desinvesteringen (aanschafwaarde)	-1.339	-1.086	-40.394	-42.820
Afschrijvingen	-163.089	-78.068	-	-241.157
Terugneming van waardevermind. (cum. Afschr.)	358	680	40.394	41.431
Saldo	-164.071	46.790	-	-117.280

Stand per 31 december 2016

Aanschafprijs	1.749.192	953.760	-	2.702.952
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.489.805	-773.194	-	-2.262.999
Boekwaarde	259.386	180.566	-	439.953

		31-12-2016	31-12-2015
		€	€
Vorderingen			
Debiteuren	54.215		6.578
Groepsmaatschappijen	1.044.102	791.424	
Af: Voorziening deelneming	<u>1.044.102</u>	<u>791.424</u>	
Saldo Groepsmaatschappijen	-		-
Overige vorderingen	-3		5.875
Overlopende activa	306.415		317.321
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid	<u>-11.228</u>		-
		349.399	329.774

De voorziening deelneming wordt gevormd in verband met het negatieve eigen vermogen van de 100% deelneming SLO/Educaplan B.V.

Per ultimo 2015 bedroeg het negatieve eigen vermogen van de deelneming € 845.317, het negatieve resultaat van 2015 bedroeg € 216.546, waardoor per ultimo 2016 een negatief eigen vermogen ontstaat van € 1.061.863.

De vordering op Educaplan B.V. wordt om die reden met € 1.044.102 gecorrigeerd tot € 0, het restantbedrag van € 17.762 is opgenomen onder overige voorzieningen.

*Uitsplitsing***Overige vorderingen**

Voorschotten aan personeel	-3	5.875	
		-3	5.875

De looptijden van de voorschotten aan het personeel is kleiner dan een jaar.

Overlopende activa

Nog te ontvangen rente	16.007	134.905	
Overige nog te ontvangen bedragen	8.721	-	
Vooruitbetaalde huur	131.008	129.751	
Vooruitbetaalde onderhoudslicenties	26.408	24.894	
Vooruitbetaalde vakbeurs NOT	99.048	-	
Overige vooruitbetaalde bedragen	25.223	27.771	
		306.415	317.321

Liquide middelen

Kasmiddelen	3.866	2.085	
Tegoeden op bank- en girorekeningen	9.613.654	11.077.438	
		9.617.520	11.079.523

De liquide middelen zijn terstond opeisbaar.

31-12-2016	31-12-2015
€	€

Eigen vermogen

Stand per 1 januari*	7.846.919	8.385.591
Stand bestemmingsfonds publiek 31-12	-	24.250
Stand vrije reserve 31-12	7.270.186	7.822.669
Stand per 31 december	7.270.186	7.846.919

<i>Stand bestemmingsfonds publiek 1 januari</i>	24.250	600.014
Vaststelling subsidie OCW 2015 (OND/ODV-2016/13492 u)	-24.250	
<i>Gewijzigde stand 1 januari na vaststelling OCW</i>	-	
Resultaat boekjaar inclusief rente baten		
Geconsolideerde resultaat boekjaar	-576.733	-538.672
Resultaat deelneming	216.546	91.720
Rentebaten toe te rekenen aan EV SLO	-80.868	-128.812
Dotatie ten gunste van publiek uit vrije reserve	441.054	
Stand per 31 december	-	24.250

<i>Stand vrije reserve 1 januari</i>	7.822.669	7.785.577
Vaststelling subsidie OCW 2015 (OND/ODV-2016/13492 u)	24.250	
Dotatie ten gunste van publiek uit vrije reserve	-441.054	
Resultaat deelneming en rente baten	-135.679	37.092
Stand per 31 december	7.270.186	7.822.669

*Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft verzocht een zichtbare aansluiting te presenteren met het resultaat uit de projecten. Hiervoor heeft een herverdeling plaatsgevonden van de cijfers 2015.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft bepaald dat een bestemmingsfonds publiek gevormd moet worden. Het bestemmingsfonds bedraagt maximaal 10% van de over het laatste kalenderjaar verleende subsidies.

De rentebaten zijn naar evenredigheid verdeeld over de egalisatiereserve en de vrije reserve.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2.2.1 Personeels- voorz. 1) €	2.2.2 Voorziening verliesproj. €	2.2.3 Overige voorzien. €	Totaal €
Stand per 1 januari 2016	254.869	-	845.317	1.100.186
Dotaties	27.551	-	216.546	244.097
Onttrekkingen	60.412	-	-	60.412
Vrijval	-	-	-	-
Stand per 31 december 2016	222.008	-	1.061.863	1.283.872
Presentatie bij onderhanden projecten	-	-	-1.044.102	-1.044.102
Stand na presentatie	222.008	-	17.762	239.770

¹⁾ Specificatie Personeelsvoorzieningen

	Jubileum- uitkeringen €	Externe mobiliteit €	Reorgani- satie €	Totaal €
Stand per 1 januari 2016	135.004	10.684	109.181	254.869
Dotaties	27.551	-	-	27.551
Onttrekkingen	25.757	1.741	32.914	60.412
Vrijval	-	-	-	-
Stand per 31 december 2016	136.798	8.943	76.267	222.008 (1)

Voor een nadere toelichting met betrekking tot deze informatie wordt verwezen naar pagina 29

	31-12-2016 €	31-12-2015 €
Kortlopende schulden		
Voorgefactureerde en -ontvangen termijnen OHW	296.460	109.967
Crediteuren	592.498	656.969
OCW/EZ	265.211	902.025
Schulden aan groepsmaatschappijen	-	-0
Belastingen en premies sociale verzekeringen	303.693	531.616
Schulden ter zaken van pensioenen	119.625	156.172
Overige kortlopende schulden	-	-
Overlopende passiva	1.319.429	1.454.100
	2.896.916	3.810.849
Uitplitsing		
Toelichting onderhanden projecten	-231.861	-1.634.923
Onderhanden projecten (projectkosten)	540.255	1.748.312
Bij: gedeclareerde termijnen	-3.422	-3.422
Bij: projectkosten	-8.511	-
	296.460	109.967

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing	303.693		531.616	
Omzetbelasting	<u>-</u>		<u>-</u>	
		303.693		531.616

Overige kortlopende schulden

Overige	<u>-</u>		<u>-</u>	
		-		-

Overlopende passiva

Vakantietoeslag	332.897		323.896	
Vakantiedagen	639.120		538.500	
Accountants- en administratiekosten	22.083		23.377	
Overige	<u>325.329</u>		<u>568.327</u>	
		1.319.429		1.454.100

De post Overige bestaat voornamelijk uit de verplichting betreffende inhuur van personeel vanuit diverse onderwijs organisaties.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Voor een nadere toelichting met betrekking tot deze informatie wordt verwezen naar pagina 31.

9.3 Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten 2016

	Realisatie 2016 €	Begroting 2016 €	Realisatie 2015 €
Baten werk in opdracht van derden			
Reguliere SLOA-omzet	9.800.000	9.800.000	9.799.476
Additionele SLOA-omzet	4.689.960	4.203.573	4.822.525
Omzet overig (niet SLOA)	400	400.025	6.073
Verliezen op onderhanden werk	-	-	9.562
	14.490.360	14.403.598	14.637.635
Overige opbrengsten			
Detacheringen	213.178	114.000	135.667
Overige opbrengsten			
Royalty's educatieve uitgevers	-	10.000	-
Omzet publicaties	-	-	-
Omzet algemeen	25.606	-	2.386
	25.606	10.000	2.386
Niet-personele projectkosten			
Reis-, verblijf-, vergader- en conferentiekosten	322.873	-	302.372
Publicatiekosten	82.629	-	82.281
Overige activiteitenkosten	2.020.638	2.854.436	2.154.575
	2.426.139	2.854.436	2.539.228
Personeelslasten			
Lonen en salarissen	9.182.976	-	8.986.911
Overige personele lasten	1.212.982	9.369.913	1.578.979
	10.395.958	9.369.913	10.565.890
Uitsplitsing			
Lonen en salarissen			
Bruto salarissen	6.151.065	-	6.059.858
Vakantiegelduitkering	497.621	-	487.750
Eindejaarsuitkering	560.805	-	548.676
Sociale lasten	988.364	-	920.901
Pensioenpremies	985.121	-	969.726
	9.182.976	-	8.986.911

Overige personele lasten

Personeel niet in loondienst	1.022.174	500.001	1.749.360
Ontslaguitkeringen	-	-	-
Overig	190.808	8.869.913	-170.381
	1.212.982	9.369.913	1.578.979

Afschrijvingen

Afschrijving inventaris	163.089		163.221
Afschrijving hardware	78.068		76.858
Afschrijving wagenpark	-		-
	241.157	271.000	240.079

Huisvestingslasten

Huur	527.385	535.000	543.106
Onderhoud	17.480	30.000	16.279
Energie en water	44.454	60.000	63.015
Schoonmaakkosten	88.892	85.000	71.797
Heffingen	9.230	11.000	9.640
Overige huisvestingskosten	4.280	5.000	3.776
	691.721	726.000	707.613

Overige lasten

Administratie en beheerslasten	1.067.533	729.500	1.032.595
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	149.121	252.000	171.995
Overige	415.117	314.000	195.375
	1.631.771	1.295.500	1.399.964

Resultaat

	-576.733	110.749	-538.672
--	----------	---------	----------

Uitsplitsing

Administratie en beheerslasten			
Advieskosten	60.225	17.000	71.084
Administratiekosten	129.962	131.000	146.247
Accountantskosten	69.223	39.000	54.166
Reis-,verblijf-,verg.-en conf.	399.441	255.000	353.548
Drukwerk en reproductie	109.278	177.500	206.631
Representatie	31.113	16.500	115.047
Boeken/abonn./lidmaatschappen	47.319	46.000	25.849
Overige administratiekosten	220.971	47.500	60.022
Administratie en beheerslasten	1.067.533	729.500	1.032.595

Honoraria van de accountant

De volgende honoraria van de externe accountant (Deloitte) zijn ten laste gebracht van de organisatie en haar dochtermaatschappij die zij consolideert, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

	2016	2015
Onderzoek van de jaarrekening ⁽¹⁾	69.223	54.166
Andere controleopdrachten	5.403	-
Adviesdiensten op fiscaal terrein	1.071	28.698
Andere niet controlediensten	28.096	-
	103.793	82.864

(1) Incl. meerwerk 2015 ad. € 25.058 in 2016 verantwoord (meerwerk 2014 in 2015 € 15,204).

Inventaris, apparatuur en leermiddelen

Inventaris, machine en autokst.	149.121	252.000	171.995
	149.121	252.000	171.995

Overige

Verzekeringen	37.599	39.000	37.582
Mutatie voorz.dub.debiteuren	11.278	-	-
Diensten door derden	366.241	275.000	157.793
	415.117	314.000	195.375

Financiële baten en lasten

Rentebaten	80.868	100.000	138.414
	80.868	100.000	138.414

10. Overige gegevens

10.1 Bezoldiging en WNT

Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders	2016	2015
	€	€
<i>Bestuur</i>		
Prof.dr. J.J.H. van den Akker tot 01-05-2016	71.687	185.147
Drs. J. Divis per 01-02-2016	120.330	
Drs. S. Tromp per 01-03-2016	91.426	

<i>Raad van toezicht</i>	<i>Functie</i>	2016	2015
		€	€
Dr. W.C. Weeda		-	14.520
Mr.drs. C.H.J. van Leeuwen		-	9.680
Prof.dr. J.M. Pieters		-	8.556
Mr. A.C. Wallast	Voorzitter Rvt	12.000	10.236
Drs. J.H. van der Vegt MPM	Vice-voorzitter RvT	8.000	-
Dr. A. Geurtsen RC	Lid	8.000	-
Prof. Dr. W.M.G. Jochems	Lid	8.000	-
Prof. Dr. M.L.L. Volman	Lid	8.000	-

Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

	2016	2015
	€	€
<i>Bestuur</i>		
Naam:	Prof.dr. J.J.H. van den Akker	Prof.dr. J.J.H. van den Akker
Functie:	Alg. directeur/ bestuurder	Alg. directeur/ bestuurder
Duur dienstverband	01-01-2016 t/m 30-04-2016	01-01-2015 t/m 31-12-2015
Omvang dienstverband	100%	100%
Beloning (incl. brutosalaris, vakantiegeld, eindejaaruitering, fiscale bijtelling auto)	56.513	169.541
Beëindigingsvergoeding	10.000	
Voorzieningen betaalbaar op termijn (incl. pensioenpremie, excl. sociale lasten)	<u>5.173</u>	<u>15.644</u>
Totaal bezoldiging	71.686	185.185
WNT- norm (2016 = € 179.000*121dg/365dg)	<u>59.340</u>	<u>178.000</u>
Totaal overschrijding incl beëindigingsvergoeding	12.346	
Overschrijding WNT-norm	2.346	7.185

De oud directeur overschrijdt in 2016 op jaarbasis de WNT-jaarnorm van € 179.000. Dit valt onder het overgangsrecht waarvan gebruik wordt gemaakt.

	2016	2016
	€	€
Naam:	Drs. J.Devis	Drs. S Tromp
Functie:	Alg. directeur/ bestuurder	Lid raad van bestuur
Duur dienstverband	01-02-2016 t/m 31-12-2016	01-03-2016 t/m 31-12-2016
Omvang dienstverband	100%	100%
Beloning (incl. brutosalaris, vakantiegeld, indejaaruitering)	106.818	80.143
Voorzieningen betaalbaar op termijn (incl. pensioenpremie, excl. sociale lasten)	<u>13.513</u>	<u>11.284</u>
Totaal bezoldiging	120.331	91.427
WNT- norm (2016 = € 179.000*334dg/365dg)	163.797	149.575

Raad van toezicht

Naam	Functie	Duur dienstverband	Omvang dienstverband	Beloning 2016 €	Beloning 2015 €
Mr. A.C. Wallast	Voorzitter	1-1-2016 t/m heden	n.v.t.	12.000	8.284*
Drs. J.H. van der Vegt MPM	Vice- voorzitter	1-1-2015 t/m heden	n.v.t.	8.000	-
Dr A.Geurtsen RC	Lid	1-1-2015 t/m heden	n.v.t.	8.000	-
Prof.Dr.W.M.G. Jochems	Lid	1-1-2015 t/m heden	n.v.t.	8.000	-
Prof.Dr. M.L.L. Volman	Lid				

*incl. belaste onkostenvergoeding

Enschede, 07 juni 2017

Directie:

Dhr. drs. J. Divis

Dhr. drs. S. Tromp

Raad van Toezicht (RvT):

Dhr. mr. A.C. Wallast (voorzitter)

Dhr. drs. J.H. van der Vegt MPM

Dhr. dr. A. Geurtsen RC

Dhr. prof. dr. W.M.G. Jochems

Mevr. prof. dr. M.L.L. Volman

10.2 Overig

Bestemming van het resultaat over het boekjaar 2016

De jaarrekening 2016 is vastgesteld in de Raad van Toezicht vergadering gehouden op 07 juni 2017.

De Raad van Toezicht heeft de bestemming van het resultaat vastgesteld conform het daartoe gedane voorstel.

Voorstel tot bestemming van het resultaat over het boekjaar 2016

De directie stelt met goedkeuring van de Raad van Toezicht voor het negatief geconsolideerde resultaat over het boekjaar 2016 ad. € 576.733 te onttrekken aan het eigen vermogen, en wel als volgt: € 239.324 wordt gedoteerd aan het bestemmingsfonds publiek en € 816.057 wordt onttrokken aan de vrije reserve.

Dit voorstel is in de jaarrekening verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Geen.

11. Controleverklaring van de accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Afgegeven ten behoeve van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Aan de raad van toezicht van Stichting Leerplanontwikkeling

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2016

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2016 van Stichting Leerplanontwikkeling te Enschede gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Leerplanontwikkeling op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in de subsidiebeschikkingen en in paragraaf 1.2 wettelijk kader van het Controleprotocol subsidies aan niet-onderwijsinstellingen zijn vermeld.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

1. De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016.
2. De geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol subsidies aan niet-onderwijsinstellingen vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Leerplanontwikkeling, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het verslag van het bestuur
- De overige gegevens

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en de Regeling OCW-subsidies.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouwe weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Zwolle, 7 juni 2017

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: J.S. Huizinga RA